

Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie 2017

Onderzoeksresultaten BOP-enquête voor- en vroegschoolse educatie, 2017

November, 2018

Colofon

Uitgever
Koninklijke Bibliotheek
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag

Informatie
bop@kb.nl

© Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2018

› Inhoudsopgave

▪ Samenvatting	4	2. Vrijwilligers	16
▪ Inleiding	5	6. Financiering	17
1. Doelgroep, leden & uitleningen	6	7. Evaluatie programma	19
2. Leesbevordering: activiteiten en programma's	7	1. Knelpunten	19
1. Aanbod leesbevordering	7	2. Bereiken laagtaalvaardige ouders	19
2. VoorleesExpress	8	3. Successen	20
3. BoekStart	9	▪ Technische toelichting	21
1. BoekStart voor baby's	9		
2. BoekStart in de kinderopvang	11		
3. BoekStart - BoekenPret	12		
4. Samenwerkingspartners & beleid	13		
1. Samenwerkingspartners	13		
2. Beleid	13		
5. Personeel	15		
1. Personeel beschikbaar	15		

Tip: Klik op een hoofdstuk om direct naar een pagina te gaan.

› *Samenvatting*

Het onderzoek 'Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie' brengt in kaart hoe de dienstverlening van openbare bibliotheken eruit ziet voor de doelgroep 0- tot 4-jarigen. Daarbij is specifiek aandacht geschonken aan het landelijke programma BoekStart, in zowel de variant BoekStart voor baby's als BoekStart in de kinderopvang.

In totaal hebben 124 (basis)bibliotheken meegedaan aan het onderzoek, dat is uitgezet via het bibliotheekonderzoeksplatform (BOP). Uit de BOP-enquête blijkt dat deze bibliotheken een breed scala aan leesbevorderende activiteiten en programma's voor 0- tot 4-jarigen aanbieden. Vrijwel alle responderende bibliotheken doen mee aan De Nationale Voorleesdagen en BoekStart voor baby's, vergelijkbaar met 2015 en 2016. Daarnaast neemt circa driekwart van de deelnemende bibliotheken deel aan BoekStart in de kinderopvang (79%). Negen op de tien bibliotheken bieden training en ondersteuning aan op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie, dit aanbod wordt voornamelijk door de bibliotheken zelf georganiseerd.

Een collectie voor 0- tot 4-jarigen behoort tot het essentiële aanbod van bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie. Vrijwel alle bibliotheken die deelnemen aan BoekStart voor baby's, hebben een dergelijke collectie. Ook een speciaal voor baby's ingerichte boekenhoek en voorlichting voor ouders behoren vaak tot het aanbod van producten en diensten in het kader van BoekStart. Het aantal bibliotheken dat ouder-kind activiteiten organiseert is gestegen ten opzichte van 2016.

De bibliotheken werken met veel en diverse partnerorganisaties samen op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie. Gemeenten, consultatiebureaus en kinderopvanginstellingen zijn op dit vlak de meest belangrijke partners, zowel voor de verspreiding van brieven om ouders te informeren over BoekStart voor baby's, als

in formele afspraken. De formele afspraken met de samenwerkingspartners betreffen met name de doorverwijzing naar de bibliotheek. De meeste formele afspraken met gemeenten zijn specifiek gekoppeld aan het beleidsonderwerp voor- en vroegschoolse educatie, of meer generieke thema's als onderwijs en cultuur.

Ter bekostiging van de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie hebben de meeste bibliotheken budget vrijgemaakt in de reguliere begroting. Daarnaast wordt de dienstverlening gefinancierd door de gemeente (69%) en Kunst van Lezen (60%)

Onvoldoende personele bezetting is het grootste knelpunt bij de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie. Circa vier op de tien bibliotheken zet minder dan 1 fte in voor deze doelgroep. Deze fte's worden veelal vervuld door een educatief specialist of BoekStartcoördinator. Veel bibliotheken kunnen niet benoemen hoeveel fte wordt ingezet voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie (42%). Naar verwachting zijn de uren bij veel bibliotheken niet opgenomen in het beleid en is er geen sprake van geormerkte uren.

De samenwerking met partners wordt door bibliotheken als meest succesvol ervaren, gevolgd door voldoende expertise binnen de eigen bibliotheek.

› Inleiding

Door het aanbieden van taalstimulerings- en leesbevorderingsprogramma's dragen bibliotheken bij aan educatie van 0- tot 4-jarigen, bekend onder de naam voor- en vroegschoolse educatie¹. In deze programma's wordt aandacht geschonken aan de ontwikkeling van de woordenschat, (interactief) voorlezen en leesplezier. Bibliotheken bieden hiermee ondersteuning aan onder meer scholen, ouders, consultatiebureaus, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven bij het vormgeven van een leesbevorderingsaanpak.

Het onderzoek 'Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie' brengt in kaart hoe de dienstverlening van openbare bibliotheken voor 0- tot 4-jarigen er uit ziet. Het onderzoek biedt inzicht in de maatschappelijke functie die zij voor deze doelgroep vervult. Dit inzicht is belangrijk voor de evaluatie van de verschillende programma's en voor de verantwoording aan de verschillende stakeholders over de aangeboden activiteiten.

In dit onderzoek is specifiek aandacht geschonken aan 'BoekStart', een landelijk programma van Kunst van Lezen, dat (voor)lezen met baby's en peuters stimuleert. Het programma omvat twee onderdelen:

- a) BoekStart voor baby's, dat zich richt op de ouders van baby's en;
- b) BoekStart in de kinderopvang, dat zich richt op het stimuleren van voorlezen aan baby's en peuters in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de 'BOP-enquête VVE, 2017' gepresenteerd. In 2015 is met deze enquête de stand van zaken geïnventariseerd. In lijn met de ontwikkeling van de programma's is in 2016 en 2017 de vragenlijst geoptimaliseerd voor de verdere monitoring.

Inventarisatie Stichting Lezen i.k.v. Kunst van Lezen/BoekStart: De cijfers over BoekStart in de kinderopvang uit de BOP-enquête VVE 2017 bleken te verschillen ten opzichte van de administratie van Stichting Lezen in het kader van de stimuleringsregeling BoekStart vanuit Kunst van Lezen. Daartoe is een extra inventarisatie uitgevoerd, waarbij ontbrekende cijfers uit de BOP-enquête zijn aangevuld met cijfers uit de administratie van Stichting Lezen.

De resultaten uit deze rapportage hebben betrekking op 124 van de 147 benaderde (basis)bibliotheken (85% respons). Hoewel de bibliotheken onderling sterk van omvang en karakter van elkaar verschillen, kunnen op hoofdniveau uitspraken voor de totale populatie gedaan worden. De resultaten van 2016 en 2017 zijn veelal met elkaar vergelijkbaar. Om die reden zijn de resultaten uit 2016 en 2017 grafisch weergegeven in deze rapportage. De vragenlijst is in 2017 verder geoptimaliseerd, dit betrof kleine aanpassingen. Interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken en tussen de meting van 2016 en 2017 worden in dit rapport tekstueel benoemd. Verschillen tussen type bibliotheken zijn van indicatieve waarde.

¹ De term voor- en vroegschoolse educatie wordt in deze rapportage gedefinieerd als educatie aan 0 tot 4 jarigen. Rijksoverheid hanteert een andere definitie voor deze term, namelijk: educatie voor kinderen met een taalachterstand in de leeftijd van 2,5 tot 4 jaar die de peuterspeelzaal en / of groep 1 en 2 van de basisschool bezoeken (bron: [Rijksoverheid](#)).

1. Doelgroep, leden & uitleningen

Eén op de drie kinderen met leeftijd van 0 tot 4 jaar is lid van de bibliotheek

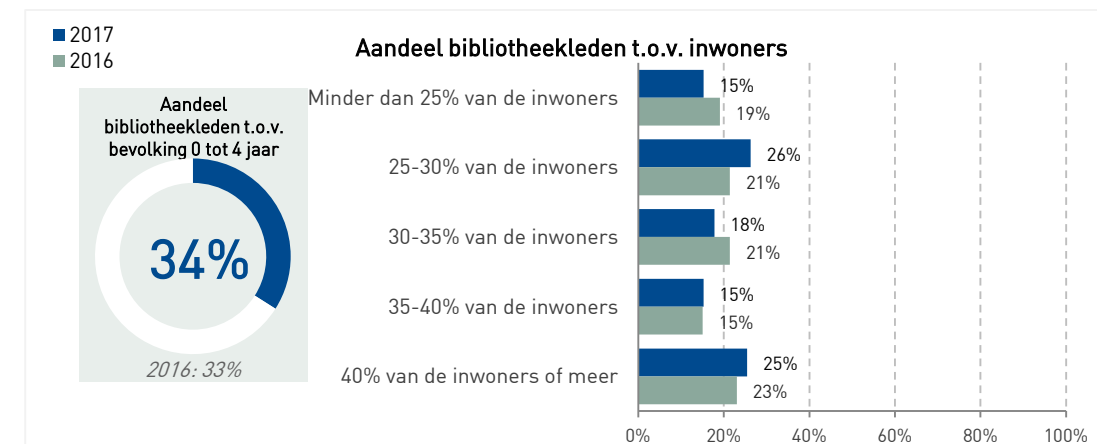
Kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar behoren tot de doelgroep voor- en vroegschoolse educatie van de bibliotheek. Deelnemende bibliotheken hebben in totaal 188.000 leden in deze leeftijd. In 2017 woonden er 611.000 kinderen met deze leeftijd in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken. Zoals ook te zien in figuur 1, betekent dit dat één op de drie lid is van de bibliotheek, vergelijkbaar met voorgaande metingen (2016: 33%, 2015: 32%).

Aandeel nieuwe leden en nulleners in lijn met 2016

Het aantal leden binnen de doelgroep varieert sterk per bibliotheek, dit is logischerwijs afhankelijk van het aantal inwoners in het werkgebied (tabel 1). Gemiddeld is 13% van de inwoners tussen de 0 en 4 jaar in 2017 ingeschreven als nieuw bibliotheek lid (tabel 2). Circa vier op de tien leden binnen deze doelgroep (41%) heeft in het afgelopen jaar niets geleend (tabel 3). Dit aantal is deels te verklaren doordat ouders naar de bibliotheek komen voor activiteiten in plaats van voor het lenen van boeken. In vergelijking met voorgaande metingen is het aandeel nieuwe leden en het aantal nulleners nagenoeg gelijk gebleven.

Aantal leden 0 - 4 jaar	2016	2017
Minder dan 500 leden	23%	21%
500 - 1000 leden	26%	26%
1000 - 1500 leden	18%	20%
1500 - 2000 leden	14%	15%
2000 leden of meer	18%	18%

Tabel 1: Bibliotheekleden van 0 tot 4 jaar in het werkgebied van de bibliotheek (Selectie: alle bibliotheken, n: 117 (2017), n: 126 (2016))

Figuur 1: Aandeel bibliotheekleden t.o.v. inwoners (Selectie: alle bibliotheken, n: 117 (2017), n: 126 (2016))

Aandeel nieuwe leden	2016	2017
Minder dan 10% van de inwoner	12%	23%
10-14% van de inwoners	49%	43%
14-17% van de inwoners	26%	21%
17-20% van de inwoners	7%	6%
20% van de inwoners of meer	5%	8%
Gemiddeld	14%	13%

Tabel 2: Aandeel nieuwe leden t.o.v. het aantal inwoners van 0 tot 4 jaar in het werkgebied van de bibliotheek (Selectie: alle bibliotheken, n: 102 (2017), n: 121 (2016))

Aandeel nulleners	2016	2017
Geen nulleners	2%	2%
Minder dan 30% van de leden	14%	28%
30-35% van de leden	10%	7%
35-40% van de leden	13%	5%
40-50% van de leden	34%	23%
50% van de leden of meer	28%	36%
Gemiddeld	42%	41%

Tabel 3: Aandeel nulleners t.o.v. het aantal inwoners van 0 tot 4 jaar in het werkgebied van de bibliotheek (Selectie: alle bibliotheken, n: 87 (2017), n: 115 (2016))

2. Leesbevordering: activiteiten & programma's

2.1 Aanbod leesbevordering

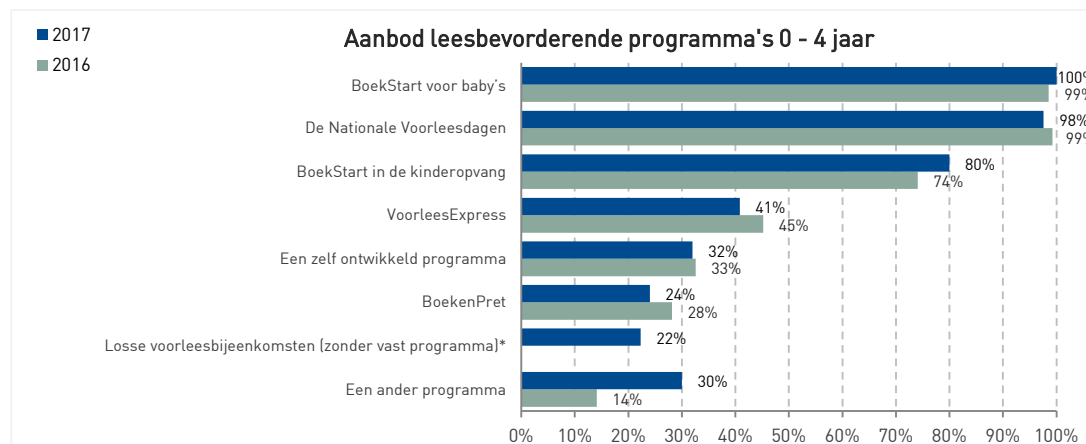
BoekStart voor baby's en Nationale Voorleesdagen domineren aanbod

Bibliotheken organiseren een breed scala aan leesbevorderende activiteiten en programma's voor kinderen van 0 tot 4 jaar (en hun ouders). Alle responderende bibliotheken doen mee aan BoekStart voor Baby's en ook bijna allemaal aan De Nationale Voorleesdagen (99%), dit is vergelijkbaar met 2016. Daarnaast nemen honderd bibliotheken deel aan BoekStart in de kinderopvang (80%). Het aantal bibliotheken dat 'een ander programma' aanbiedt is gestegen ten opzichte van vorig jaar, dit komt waarschijnlijk door een aanpassing in de vragenlijst.

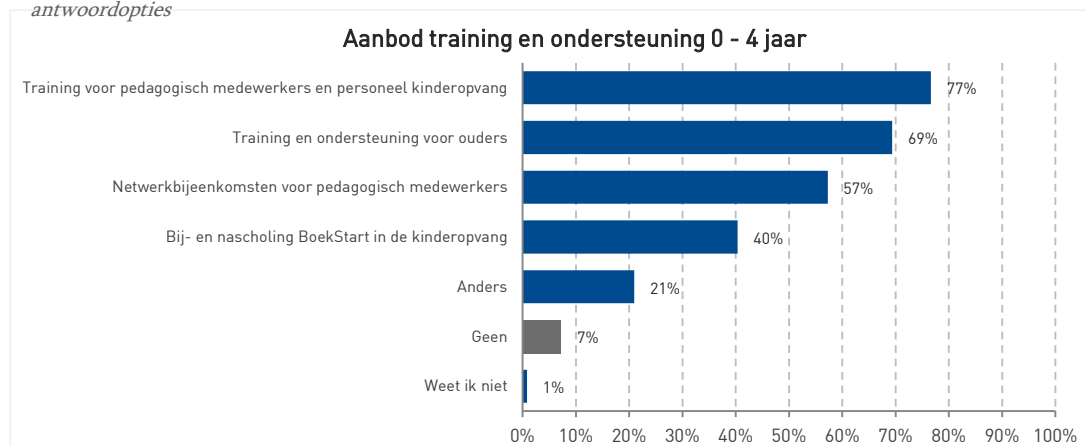
Inventarisatie Stichting Lezen: 16 bibliotheken die in 2017 **niet** mee hebben gedaan aan de BOP-meting bieden volgens de administratie van Kunst van Lezen **wel** BoekStart in de kinderopvang aan. Het totaal aantal bibliotheken die BoekStart in de kinderopvang aanbieden is daarmee **116**. Omdat onbekend is of deze bibliotheken andere leesbevorderende programma's aanbieden is deze data niet toegevoegd aan figuur 2.

Training voor pedagogisch medewerkers en personeel kinderopvang wordt vaak gegeven door bibliotheken

Driekwart van de bibliotheken geeft training voor pedagogisch medewerkers en personeel in de kinderopvang, gevolgd door training en ondersteuning voor ouders (69%) en netwerkbijeenkomsten voor pedagogisch medewerkers (57%). Bijna alle bibliotheken bieden een training aan; slechts 7% doet dit niet. Dit is vergelijkbaar met 2016, toen bood 11% van de bibliotheken geen training of ondersteuning aan.

Figuur 2: Welke leesbevorderende programma's voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar organiseert uw bibliotheek? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n: 135 (2016)) *Niet vergelijkbaar met 2016 door aangepaste antwoordopties

Figuur 3: Welke vormen van training en ondersteuning biedt uw bibliotheek aan op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie voor 0 tot 4 jaar? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017)). Niet vergelijkbaar met 2016 door aangepaste antwoordopties

2.2 VoorleesExpress

1.750 gezinnen voorgelezen met de VoorleesExpress

De VoorleesExpress zorgt er voor dat kinderen van 2 tot 8 jaar met een taalachterstand extra aandacht krijgen op het gebied van taalvaardigheid. Een half jaar lang komt er wekelijks een vrijwilliger bij hen thuis om voor te lezen en samen met ouders te werken aan taal en leesplezier (bron: www.voorleesexpress.nl).

Van de responderende bibliotheken bieden 51 de VoorleesExpress aan. Zij lazen in 2017 aan ongeveer 1.750 gezinnen voor met de VoorleesExpress. Dat zijn gemiddeld 39 gezinnen per bibliotheek. Een grotere bibliotheek leest gemiddeld aan meer gezinnen voor dan een kleinere bibliotheek. *Door een laag aantal responderende bibliotheken bij deze vraag zijn deze resultaten indicatief.*

Figuur 4: Hoeveel gezinnen heeft uw bibliotheekorganisatie hiermee in 2017 voorgelezen? (Selectie: bibliotheken die VoorleesExpress aanbieden, n: 45 (2017))

3. BoekStart

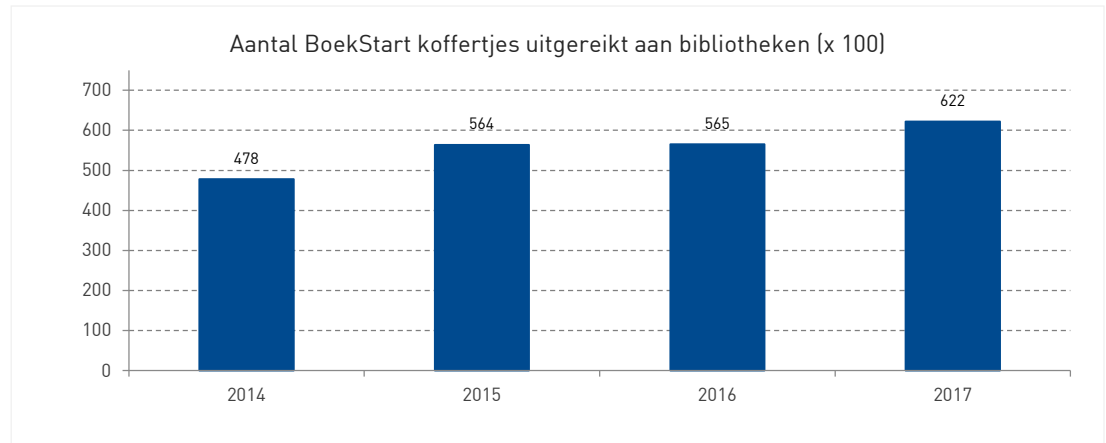
3.1 BoekStart voor baby's

Alle bibliotheken nemen deel aan BoekStart voor baby's

BoekStart is één van de meest wijdverspreide leesbevorderingsprogramma's van bibliotheken in Nederland. Alle deelnemende bibliotheken van deze enquête nemen deel aan BoekStart voor baby's.

Meer koffertjes uitgegeven ten opzichte van 2016

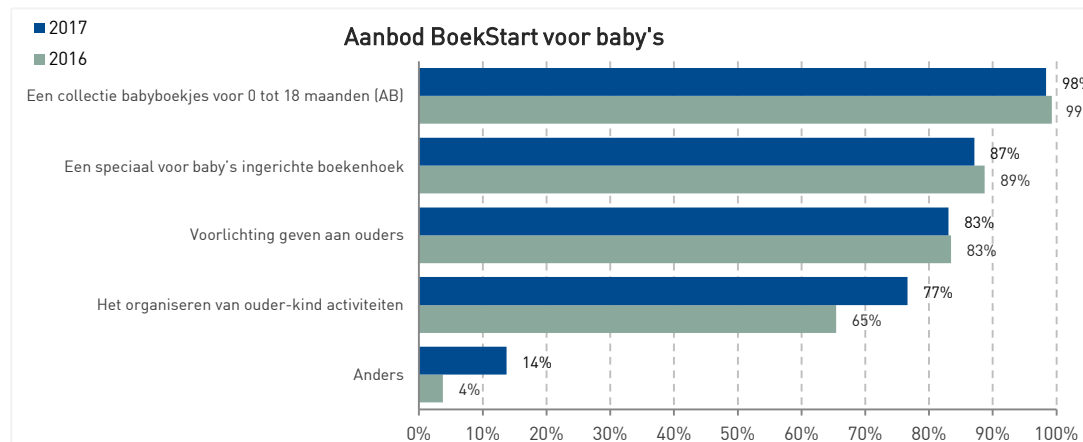
In 2017 zijn 62.000 BoekStart koffertjes vanuit Stichting Lezen (in het kader van Kunst van Lezen) naar bibliotheken verstuurd. Dit zijn 5.500 koffertjes meer dan in 2016. Met name Amsterdam heeft meer inspanningen verricht om ouders te bereiken. Eind 2017 zijn nagenoeg alle ouders met pasgeboren baby's geïnformeerd over BoekStart, via de actie die ondernomen is met de producent van het Groeiboekje, waarbij, naast de redactionele aandacht, door BoekStart twee mijlpaalkaarten zijn ingestoken. Vrijwel alle ouders in Nederland ontvangen dit Groeiboekje. Cijfers over het aantal verstuurde brieven dan wel het aantal uitgedeelde waardebonnen bij de consultatiebureaus zijn niet te achterhalen (Bron: Stichting Lezen).

Figuur 5: Aantal BoekStart koffertjes uitgegeven door Kunst van Lezen aan openbare bibliotheken. Bron: Kunst van Lezen.

Aanbod BoekStart: collectie babyboekjes en voor baby's ingerichte boekenhoek

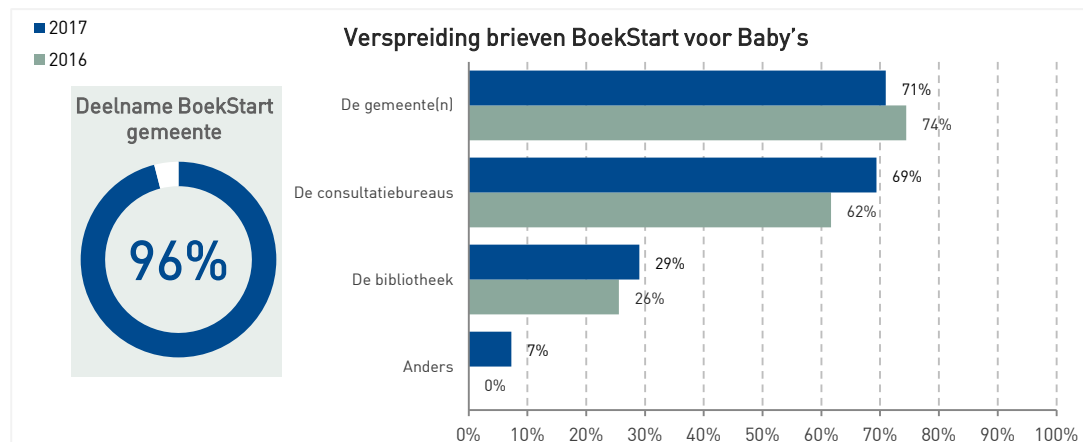
BoekStart voor baby's bestaat voor vrijwel alle bibliotheken minimaal uit het aanbieden van een collectie babyboekjes voor baby's van 0 tot 18 maanden (98%). Ook is er in veel bibliotheken een speciaal voor baby's ingerichte boekenhoek (87%), of wordt er voorlichting gegeven aan ouders (83%). Dit aanbod is gelijk gebleven in vergelijking met 2016. Het aantal responderende bibliotheken dat ouder-kind activiteiten organiseert is gestegen ten opzichte van 2016. In 2017 organiseerden 95 (77%) bibliotheken dit, tegenover 87 bibliotheken (65%) in 2016.

Figuur 6: Welke producten en diensten biedt uw bibliotheek in het kader van BoekStart voor baby's? (Selectie: bibliotheken die BoekStart aanbieden n: 124 (2017), n:133 (2016))

Verspreiding BoekStart brieven meestal door gemeente of consultatiebureau

Nagenoeg alle gemeenten in het werkgebied van de bibliotheken doen mee aan BoekStart voor baby's. Dit is vergelijkbaar met 2016, toen deed 93% van de gemeenten mee. Alle ouders die aan BoekStart voor baby's deelnemen ontvangen een brief. Evenals vorig jaar wordt deze veelal door de gemeente (71%) of consultatiebureaus verspreid en minder vaak door bibliotheken zelf (29%).

Figuur 7: Welke instanties in uw werkgebied versturen of reiken de BoekStart brieven uit aan ouders van pasgeboren baby's? (Selectie: bibliotheken die BoekStart aanbieden n: 124 (2017), n:133 (2016))

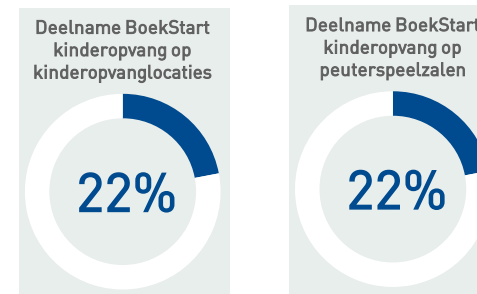
3.2 BoekStart in de kinderopvang

BoekStart in de kinderopvang wordt op in totaal 116 bibliotheken aangeboden.

In 2017 waren er 7.545 kinderopvanglocaties en 1.644 peuterspeelzalen in Nederland (bron: [Rijksoverheid](#)). Ruim één op de vijf kinderopvanglocaties (1.646), en peuterspeelzalen, (367) deed mee aan BoekStart in de kinderopvang (bron: Buitenhek, 2017). Zoals eerder in deze rapportage beschreven bieden 116 bibliotheken BoekStart in de kinderopvang aan. In tabel 4 is te zien hoeveel kinderopvanglocaties en peuterspeelzalen BoekStart in de kinderopvang aanbieden en het aantal kinderen dat daarmee (ongeveer) bereikt wordt.

Inventarisatie Stichting Lezen/Kunst van Lezen: Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het aantal bibliotheken dat BoekStart in de kinderopvang aanbiedt zijn deze cijfers een combinatie van uitgevraagde cijfers in de BOP-enquête en aanvullingen vanuit de administratie van Stichting Lezen in het kader van de stimuleringsregeling BoekStart vanuit Kunst van Lezen. Deze cijfers hebben betrekking op het totaal aantal bibliotheken in Nederland en niet op alleen deelnemende bibliotheken van de BOP-enquête.

Andere programma's naast BoekStart: Naast BoekStart zijn er andere, vergelijkbare, programma's. Spelenderwijs is hier een voorbeeld van, een programma dat door de Bibliotheek Utrecht op 150 kinderopvanglocaties wordt aangeboden.

	Aantal locaties samenwerking BoekStart	Kinderen bereikt met BoekStart (schatting)
Kinderopvanglocaties	1.646	88.884
Peuterspeelzalen	367	12.111
Totaal	2.013	100.995

Figuur 8: Op hoeveel kinderopvanglocaties biedt uw bibliotheek BoekStart in de kinderopvang aan? (Selectie: alle bibliotheken, n:147)

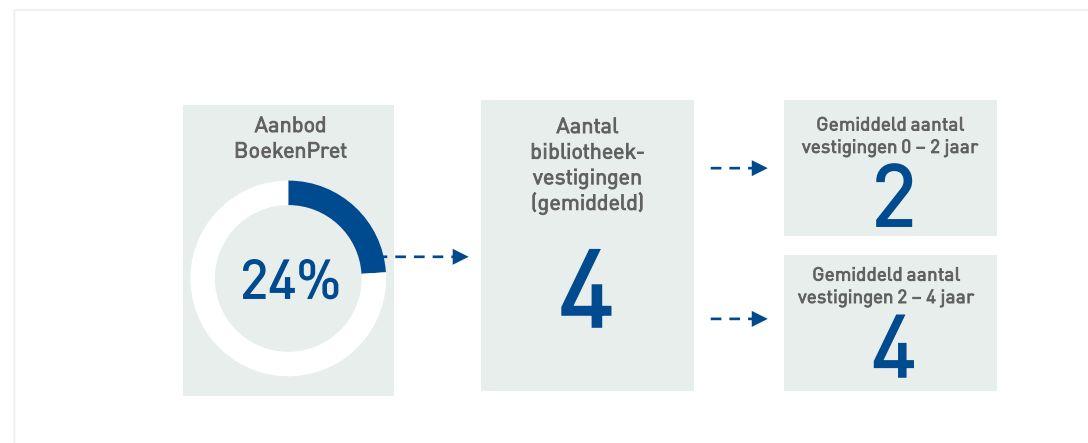
Het aantal kinderen dat bereikt is met BoekStart in de kinderopvang is berekend door eerst het gemiddeld aantal kinderen per locatie te berekenen. Dit is berekend door het aantal locaties totaal te delen door het aantal kinderen dat totaal naar kinderopvang / peuterspeelzaal ging (kinderopvanglocaties: $406.740 / 7.545 = 54$ kinderen per locatie, peuterspeelzalen: $55.000 / 1.644 = 33$ kinderen per locatie).

Bron aantal kinderen dat totaal naar kinderdagopvang gaat: CBS. Het gaat hierbij om kinderen van wie de ouders een kinderopvangtoeslag krijgen en die op de dagopvang zitten. Kinderen van ouders die geen toeslag ontvangen zijn niet meegenomen in deze berekening.

3.3 BoekStart - BoekenPret

BoekenPret 2 tot 4 jaar wordt meer aangeboden dan 0 tot 2 jaar

BoekenPret is een programma dat wordt ingezet om de taalontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren en achterstanden te voorkomen (bron: www.BoekStartpro.nl). Dertig responderende bibliotheken bieden het programma BoekenPret aan (24%). BoekenPret wordt op gemiddeld 4 vestigingen per bibliotheek aangeboden (totaal 101). Hiervan wordt op gemiddeld 2 vestigingen per bibliotheek (totaal 49) BoekenPret voor 0 tot 2 jaar aangeboden. Dit is minder dan het aantal vestigingen waarop Boekenpret 2 tot 4 jaar wordt aangeboden, namelijk gemiddeld 4 vestigingen per bibliotheek (totaal 83). *Door een laag aantal responderende bibliotheken bij deze vraag zijn deze resultaten indicatief.*

Figuur 9: Hoeveel bibliotheekvestigingen doen er mee aan BoekenPret?, Kunt u per leeftijdscategorie aangeven in hoeveel bibliotheekvestigingen BoekenPret wordt aangeboden? (Selectie: bibliotheken die BoekenPret aanbieden/,n: 29 (2017))

4. Samenwerkingspartners & beleid

4.1 Samenwerkingspartners

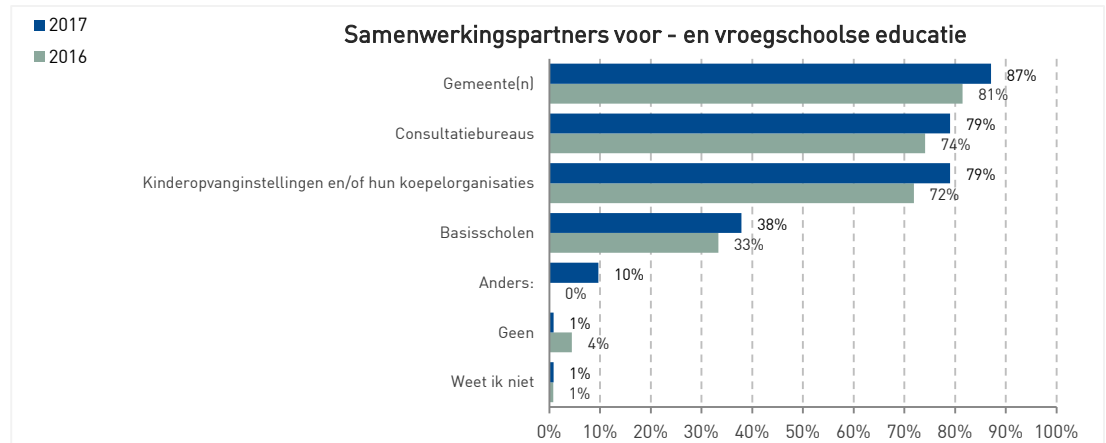
Gemeente meestal samenwerkingspartners voor- en vroegschoolse educatie

Bibliotheken werken met veel en diverse partnerorganisaties samen op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie. Belangrijkste samenwerkingspartner is de gemeente (87%), daarnaast zijn consultatiebureaus (79%) en kinderopvanginstellingen (79%) ook veelgenoemde partners. Basisscholen zijn minder vaak samenwerkingspartner op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie (38%).

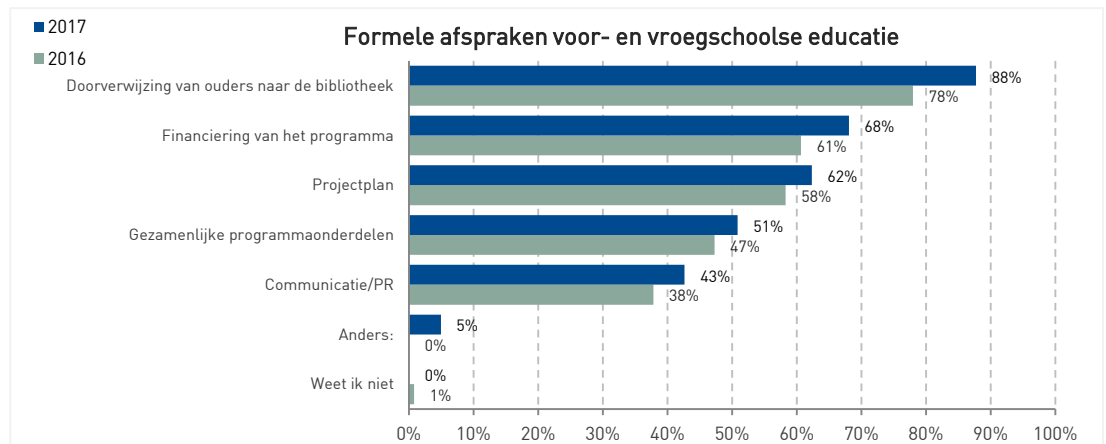
4.2 Beleid

Meeste formele afspraken betreffen wederom doorverwijzing bibliotheek

De formele afspraken (inspanningsverplichting) die de bibliotheken gemaakt hebben met de diverse samenwerkingspartners, betreffen voornamelijk de doorverwijzing van ouders naar de bibliotheek (88%). In vergelijking met 2016 maken meer bibliotheken afspraken over het doorverwijzen van ouders naar de bibliotheek (78%). Daarnaast betreffen de afspraken veelal de financiering van het programma (68%), het projectplan (62%), en gezamenlijke programmaonderdelen (51%). Afspraken over communicatie/PR worden het minst vaak (43%), maar toch door bijna de helft van de bibliotheken gemaakt.

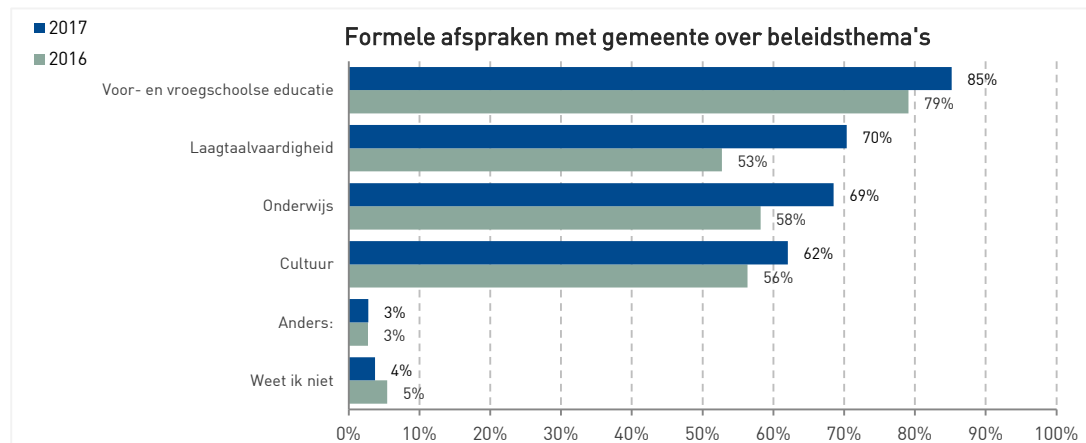
Figuur 10: Kunt u uit onderstaande overzicht de partners selecteren waarmee u formele afspraken heeft gemaakt over samenwerking rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n:135 (2016))

Figuur 11: Waar gaan deze formele afspraken rondom voor- en vroegschoolse educatie over? (Selectie: bibliotheken die samenwerkingspartner hebben, n: 127 (2017), n: 122 (2016))

Beleid voor- en vroegschoolse educatie sluit aan op breed scala beleidsterreinen van gemeente

De 125 bibliotheken die hebben meegedaan aan de enquête hebben gezamenlijk (delen van) zo'n 350 verschillende gemeenten¹ in hun verzorgingsgebied. De meeste bibliotheken die formele afspraken hebben gemaakt met gemeenten, hebben daarin specifiek het beleidsonderwerp voor- en vroegschoolse educatie gedefinieerd (86%). Daarnaast is de dienstverlening vaak gekoppeld aan beleidsthema's laagtaalvaardigheid (70%), onderwijs (69%) en cultuur (62%). In tegenstelling tot 2016 worden de samenwerking met gemeenten vaker onder het beleidsthema laagtaalvaardigheid gedefinieerd, een jaar eerder definieerde de helft van de bibliotheken de samenwerking (onder andere) onder dit beleidsthema.

Figuur 12: Aan welke beleidsonderwerpen van de gemeente is uw dienstverlening gekoppeld? (Selectie: alle bibliotheken, n: 108 (2017), n:110 (2016))

¹De werkgebieden van bibliotheken volgen niet altijd de gemeentegrenzen. In 2017 telde Nederland 388 gemeenten (Bron: CBS, Statline).

5. Personeel

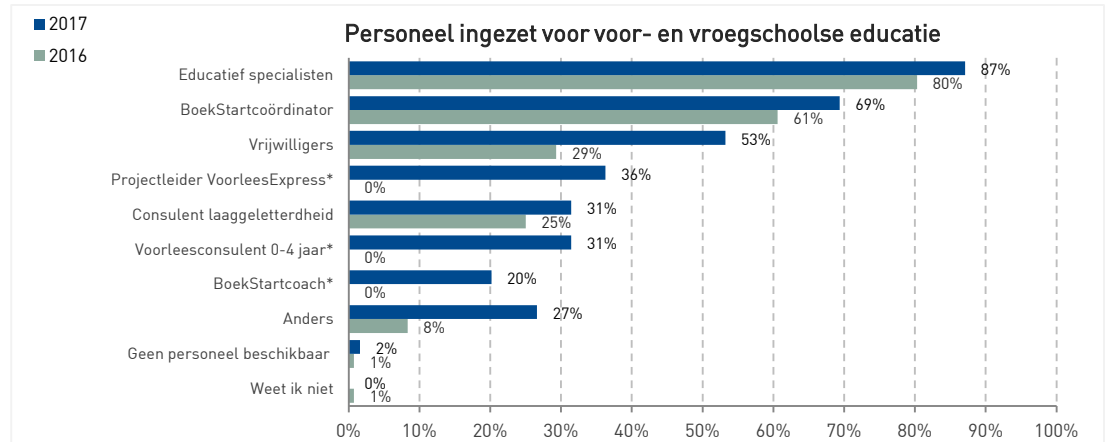
5.1 Personeel beschikbaar

Voornameelijk educatief specialisten ingezet

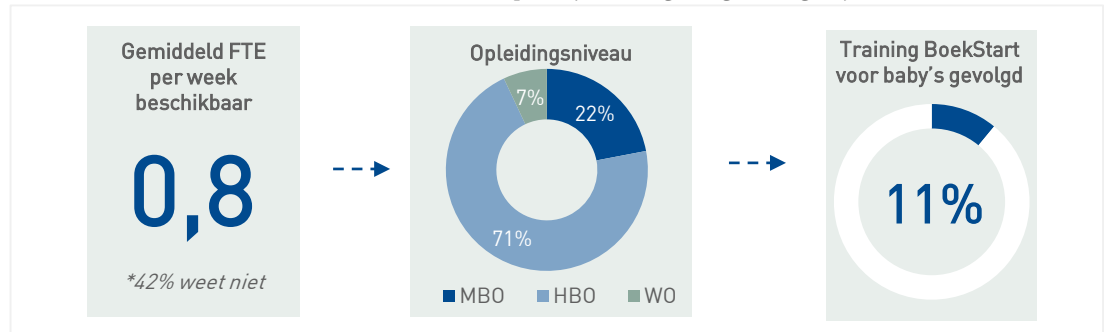
Nagenoeg alle bibliotheken (98%) zetten personeel in voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie. Bij de meeste bibliotheken is dit een educatief specialist (87%), of een BoekStartcoördinator (69%). Verder worden vrijwilligers (53%), projectleiders VoorleesExpress (36%), consultants laaggeletterdheid (31%), voorleesconsulenten 0 tot 4 jaar (31%) en BoekStartcoaches (20%) ingezet. Onder 'anders' worden bibliotheekmedewerkers, administratief medewerkers of leescoördinatoren vaak genoemd. Er worden meer vrijwilligers ingezet in vergelijking met het jaar er voor (53% t.o.v. 29%).

Minder dan 1 fte per week ingezet voor voor- en vroegschoolse educatie

Een groot gedeelte (42%) weet niet te benoemen hoeveel fte wordt ingezet voor de dienstverlening. Naar verwachting zijn de uren die voor voor- en vroegschoolse educatie worden ingezet bij deze bibliotheken niet opgenomen in het beleid en zijn er geen geormerkte uren beschikbaar voor deze dienstverlening. Gemiddeld hebben bibliotheken 0,8 FTE per week beschikbaar voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie. Het personeel dat wordt ingezet is net als in 2016 veelal hbo geschoold. Eén op de tien front-officemedewerkers heeft de training BoekStart voor baby's gevolgd.

Figuur 13: Kunt u in het onderstaande overzicht de functies selecteren (of de daar op lijkende functies) die uw bibliotheek beschikbaar heeft voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n:132 (2016))* Antwoordopties zijn niet uitgevraagd in vragenlijst 2016.

Figuur 14:

- Kunt u aangeven hoeveel fte per week beschikbaar is voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: alle bibliotheken, n: 125 (2017))
- Kunt u een inschatting maken van het opleidingsniveau van het personeel dat beschikbaar is voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: alle bibliotheken die opleidingsniveau personeel weten, n: 98 (2017))
- Hoeveel procent van de front-office medewerkers heeft in 2017 de training BoekStart voor baby's gevolgd? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017))

5.2 Vrijwilligers

Inzet aantal vrijwilligers verschilt per bibliotheek

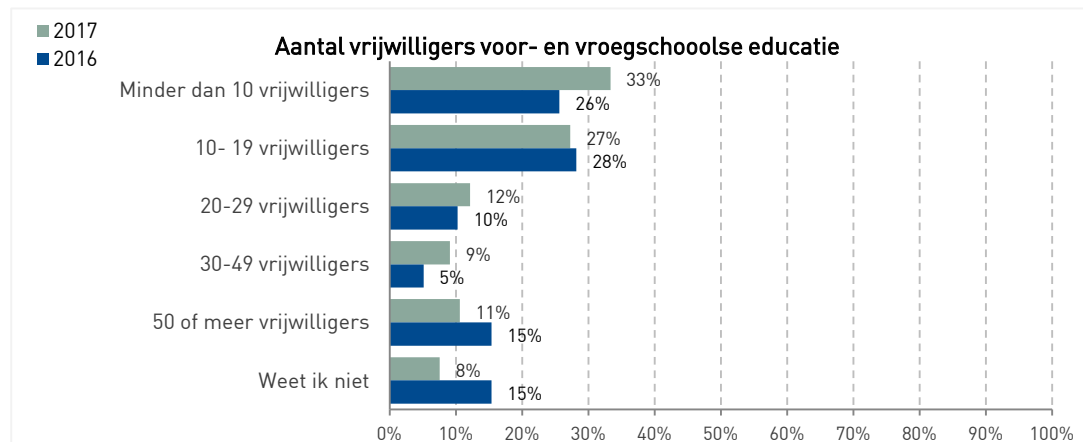
Van alle ondervraagde bibliotheken zetten 66 bibliotheken vrijwilligers in voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie.

Het aantal vrijwilligers dat ingezet wordt voor voor- en vroegschoolse educatie verschilt per bibliotheek, dit is vaak afhankelijk van de bibliotheekgrootte. Hoe groter de bibliotheek, hoe meer vrijwilligers er werkzaam zijn. Gemiddeld werden in 2017 22 vrijwilligers per bibliotheek ingezet. Een vrijwilliger houdt zich per week gemiddeld 1,3 uur bezig met de dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie. Dit is vergelijkbaar met de vorige meting. *Door het laag aantal responderende bibliotheken bij deze vraag zijn de resultaten van 2016 indicatief.*

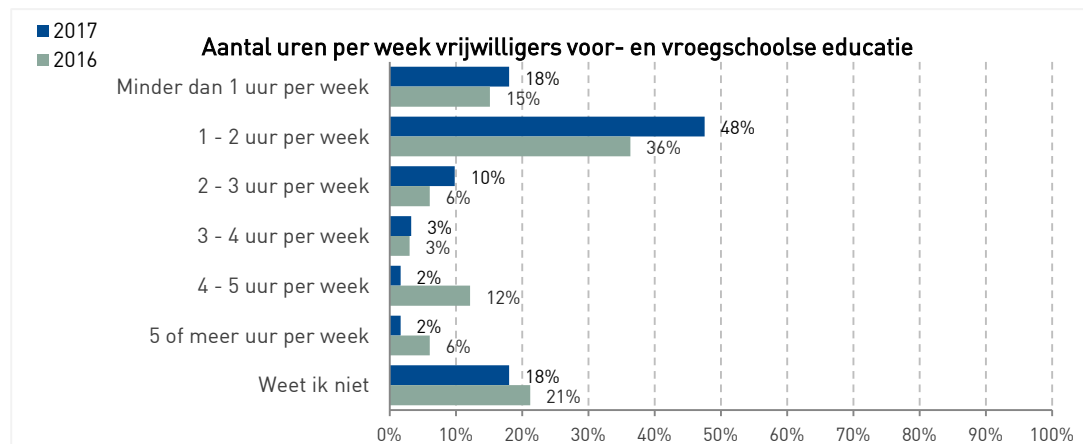

Figuur 15:

- U heeft aangegeven vrijwilligers in te zetten voor dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie. Kunt u een schatting geven van het aantal vrijwilligers waarmee u werkt? (Selectie: bibliotheken die vrijwilligers inzetten excl. weet ik niet / n: 61)
- Hoeveel uur zijn deze vrijwilligers gemiddeld per vrijwilliger per week aanwezig? (Selectie: bibliotheken waarvan aantal vrijwilligers bekend is excl. weet ik niet / n: 50)

Figuur 16: U heeft aangegeven vrijwilligers in te zetten voor dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie. Kunt u een schatting geven van het aantal vrijwilligers waarmee u werkt? (Selectie: bibliotheken die vrijwilligers inzetten, n: 66 (2017), n: 39 (2016)). Door het lage aantal responderende bibliotheken bij deze vraag zijn de resultaten van 2016 indicatief.

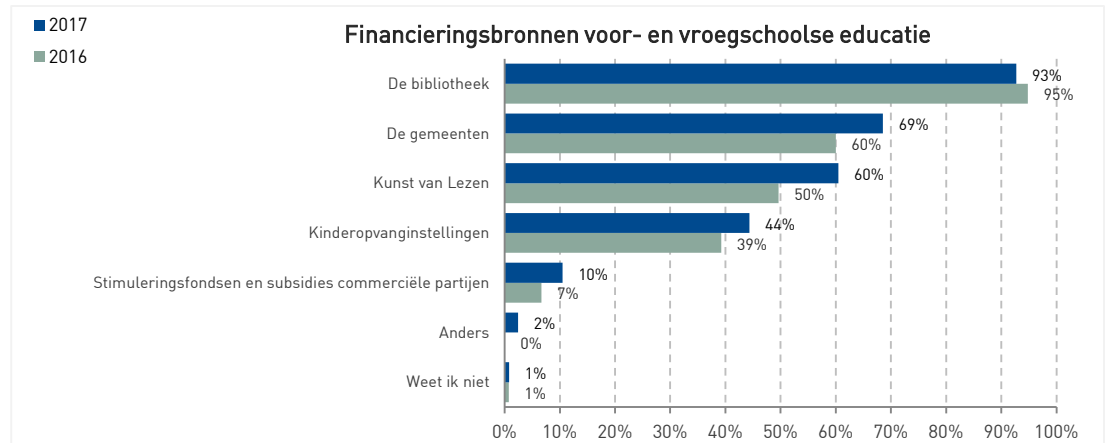
Figuur 17: Hoeveel uur zijn deze vrijwilligers gemiddeld per vrijwilliger per week aanwezig? (Selectie: bibliotheken waarvan aantal vrijwilligers bekend is / n: 61 (2017) n: 33 (2016)). Door het lage aantal responderende bibliotheken bij deze vraag zijn de resultaten van 2016 indicatief.

6. Financiering

Voor- en vroegschoolse educatie meestal gefinancierd door bibliotheken zelf

Net als in 2016 hebben veruit de meeste van de responderende bibliotheken budget vrijgemaakt in de reguliere begroting ter bekostiging van de activiteiten in het kader van voor- en vroegschoolse educatie (93%). Gevolgd door gemeenten (69%) en Kunst van Lezen (60%). kinderopvanginstellingen zijn voor bijna de helft van de bibliotheken een financieringsbron.

Het budget dat door bibliotheken zelf wordt vrijgemaakt voor de dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie is meestal structureel. Gemiddeld is het structurele bedrag bijna €43.500 per bibliotheek en incidenteel €9.500. Het komt voor dat een bibliotheek zowel incidenteel als structureel budget vrij heeft gemaakt voor de dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie.

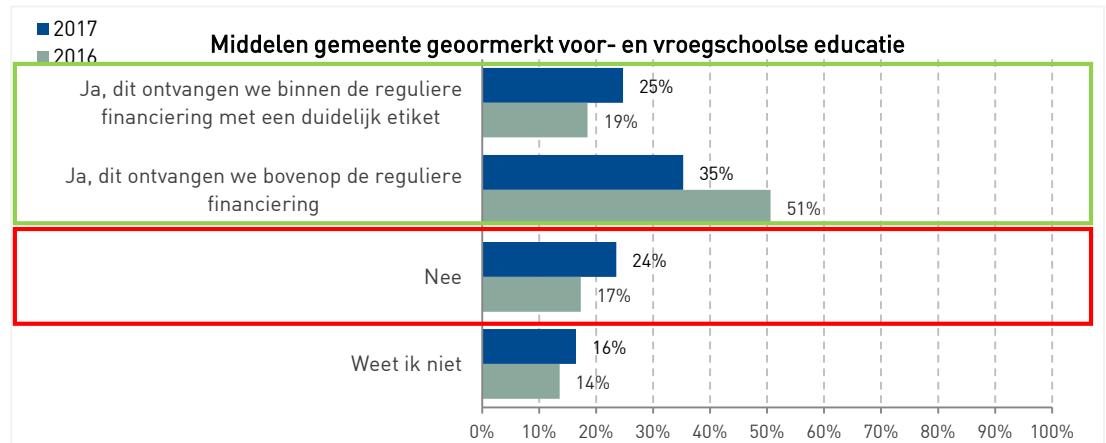

Figuur 18: Uit welke bronnen wordt uw dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie gefinancierd? (Selectie: alle bibliotheken/ n: 124 (2017), n: 135 (2016))

Figuur 19: Is het budget dat de bibliotheek heeft vrijgemaakt voor de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie structureel en/of incidenteel? (Selectie: incidenteel, n: 59, structureel, n: 86).

Meestal betreft de financiering die bibliotheken van gemeenten ontvangen een geormerkte financiering. Zij ontvangen deze óf binnen de reguliere financiering (25%), dan wel bovenop de reguliere financiering (35%). Bij een kwart van de bibliotheken wordt de financiering niet geormerkt. In vergelijking met 2016 ontvingen dit jaar minder bibliotheken financiering bovenop de reguliere financiering.

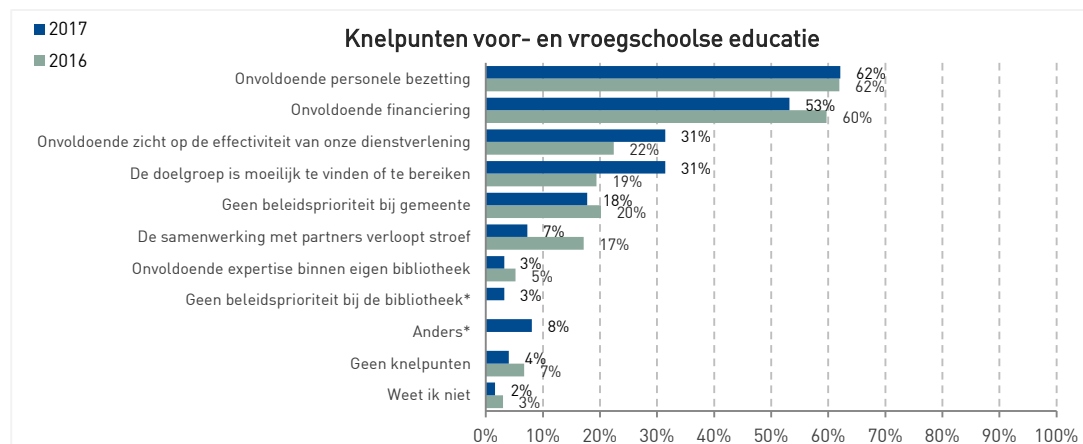
Figuur 20: Zijn de middelen die u van uw gemeente ontvangt geormerkt voor dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: bibliotheken die financiering van gemeente ontvangen, n: 85 (2017), n: 81 (2016))

7. Evaluatie programma

7.1 Knelpunten

Personele bezetting en financiering wederom grootste knelpunten

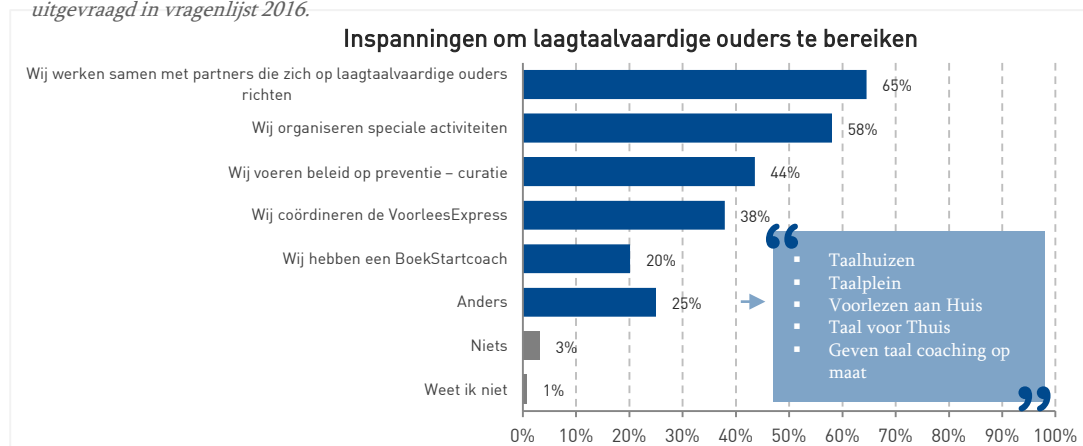
Onvoldoende personele bezetting is het grootste knelpunt rondom de dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie is, net als vorig jaar, onvoldoende personele bezetting (62%). Veel bibliotheken hebben minder dan 1 fte beschikbaar voor de dienstverlening en met name deze bibliotheken ervaren onvoldoende bezetting als knelpunt. Onvoldoende financiering (63%) wordt ook door veel bibliotheken als knelpunt ervaren. In tegenstelling tot vorig jaar, geven in 2017 meer bibliotheken aan dat de doelgroep moeilijk te vinden of te bereiken is (31% 2017, 22% 2016). Terwijl de samenwerking met partners juist minder stroef verloopt in vergelijking met 2016 (7% 2017, 17% 2016).

Figuur 21: Kunt u hieronder de drie meest voorkomende knelpunten aangeven bij de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n: 134 (2016)) * Antwoordopties zijn niet uitgevraagd in vragenlijst 2016.

7.2 Bereiken laagtaalvaardige ouders

Volgens één van de drie bibliotheken is de doelgroep moeilijk te vinden of te bereiken. Een deel van de kinderen die gebruik maakt van het aanbod voor- en vroegschoolse educatie heeft laagtaalvaardige ouders. Bibliotheken verrichten verschillende inspanningen om deze doelgroep te bereiken. Meest gebruikt is samenwerken met partners die zich op laagtaalvaardige ouders richten (65%). Dit zijn verschillende organisaties, zoals ROC's, taalhuizen en kinderopvangorganisaties. Of er worden speciale activiteiten door bibliotheken georganiseerd (58%).

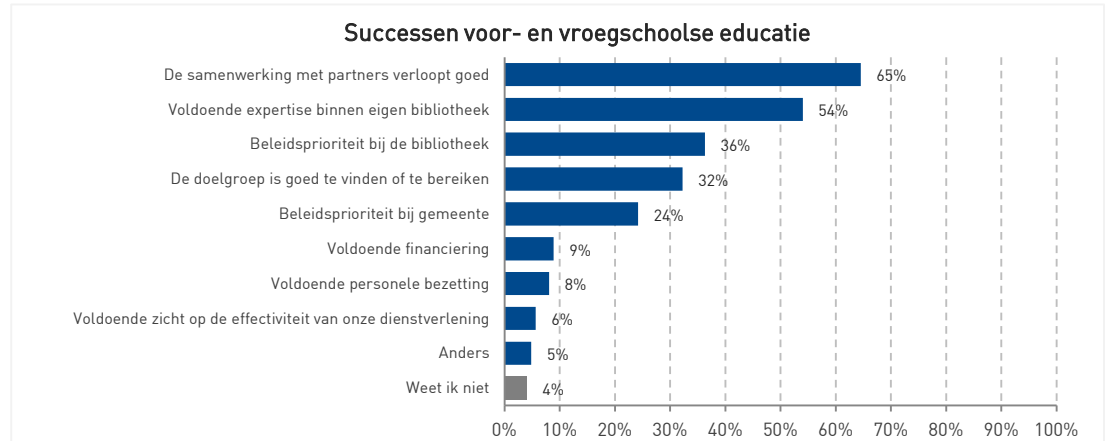
Figuur 22: Wat doet uw bibliotheekorganisatie om laagtaalvaardige ouders te bereiken? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n: 134 (2016))

7.3 Successen

Samenwerking met partners en expertise binnen bibliotheek successen

Anders dan in de vorige meting is in deze meting gevraagd naar de successen rondom de dienstverlening. Grootste succes is volgens bibliotheken de samenwerking met partners (66%). Bibliotheken die de samenwerking met partners een succes vinden werken relatief vaker samen met consultatiebureaus en kinderopvanginstellingen in vergelijking met bibliotheken die samenwerking met partners niet als succes zien. Naast samenwerking is expertise binnen eigen bibliotheek (54%) de meest genoemde succesfactor.

Voldoende zicht op effectiviteit van de dienstverlening wordt het minst vaak als succes gezien.

Figuur 23: Met welke drie elementen van de dienstverlening bent u het meest tevreden? (Selectie: alle bibliotheken, n: 124 (2017), n: 134 (2016))

Technische toelichting

Enquête

De onderzoeksgegevens gebruikt in dit rapport zijn gebaseerd op enquêtegegevens die via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP) zijn verzameld. De enquêtes zijn afgenomen in de periode 20 februari tot en met 23 april 2018. Tenzij anders vermeld, hebben de gegevens betrekking op het kalenderjaar 2017.

De vragenlijst voor het onderzoek is opgesteld door de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek, in afstemming met verschillende experts die binnen het bibliotheekveld werkzaam zijn binnen het domein basisvaardigheden voor volwassenen. Deze vragenlijst is gebaseerd op de meting voor- en vroegschoolse educatie over het kalenderjaar 2016 en geoptimaliseerd naar aanleiding van de vorige rapportage en recente ontwikkelingen in het beleid.

Populatie en respons

Via het BOP zijn 147 basisbibliotheken per e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Binnen de veldwerkperiode is de vragenlijst volledig ingevuld door 124 van deze bibliotheken. De oorzaken van (item) non-respons zijn uiteenlopend, maar doorgaans niet gerelateerd aan intensiteit van de dienstverlening rondom voor- en vroegschoolse educatie.

De in deze rapportage gepresenteerde resultaten hebben betrekking op de 124 basisbibliotheken die gerespondeerd hebben. Deze resultaten zijn - met een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 5% - representatief voor de totale populatie.

Kwaliteit van de data

Gedurende de analyses van de data bleek de kwaliteit van de gegeven antwoorden op sommige vragen niet voldoende om (als representatieve cijfers) in deze rapportage te presenteren. De response bleek op enkele vragen ontoereikend, onder andere door inconsistenties in antwoorden, onvoldoende kennis om specifieke vragen te beantwoorden en selectievragen met een beperkt aantal waarnemingen. Waar dit van toepassing is, is beschreven dat de resultaten indicatief zijn.

Door het ontbreken van data is een extra inventarisatie met Stichting Lezen (in het kader van Kunst van Lezen waar BoekStart onderdeel van uitmaakt) gedaan voor de resultaten BoekStart in de kinderopvang. Als BOP cijfers onbekend waren is dit aangevuld met data uit de administratie van Stichting Lezen. Verschil hierbij is dat Stichting Lezen uitgaat van 150 basisbibliotheken in 2018 in Nederland, BOP gaat uit van 147 basisbibliotheken.

In deze rapportage wordt op totaalniveau duiding gegeven aan de resultaten. Waar mogelijk worden interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken tekstueel benoemd. De bibliotheken zijn getypeerd naar aantal inwoners in het werkgebied; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bibliotheken in de klassen:

S (< 50.000 inwoners),
M (50.000- 100.000 inwoners),
L (100.000-200.000 inwoners)
XL (> 200.000 inwoners).

Vanwege het beperkte aantal waarnemingen per categorie is de waarde van deze uitsplitsingen echter indicatief.

In aanvulling op de landelijke rapportage, hebben alle deelnemende bibliotheken een individueel rapport ontvangen. Deze rapportage biedt de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.